

A NAGYOBBIK HIPPIASZ

(Kárpáthy Csilla fordítása)

I. SZÓKRATÉSZ

Hippiasz, a szép és bölcs, íme! Be régen jártál már mifelénk Athénban!

HIPPIASZ

Mert nem érek rá, Szókratész. Mert Élisz, ha valami elintéznivalója akad valamelyik várossal, mindig énhozzám fordul először, s a polgárok közül engem választ követül, az egyes városok közt váltott üzenetek legavatottabb döntőbírójának és hírvivőjének engem ítélve. Sűrűn jártam már követségben más városokban is, de Lakedaimónban a legtöbbször, s a legtöbb és legjelentősebb ügy érdekében. Íme, amit kérdezel: ezért nem látogatom gyakrabban ezt a vidéket.

SZÓKRATÉSZ

Ez bizony azt jelenti, hogy valóban bölcs és tökéletes férfi vagy, Hippiasz! Mert hiszen te a magánéletben is képes vagy arra, hogy amikor busás pénzszegeket fogadsz el az ifjaktól, még többet is nyújts nekik annál, amit elfogadsz – s lám, a közéletben is képes vagy rá, hogy jó szolgálatot tégy városodnak, ahogyan illik is ahhoz, aki azt kívánja, hogy meg ne vessék, sőt jó hírben tündököljön sokak szemében. De ugyan mi az oka annak, Hippiasz, hogy azok a régiek, akiknek nevét nagynak tekintik a bölcséletben – Pittakosz, Biasz, a milétoszi Thalész tanítványai s még a későbbiek is, egészen Anaxagoraszig –, valamennyien vagy a legtöbbször szemlátomást távol maradt az államügyektől?

HIPPIASZ

Ugyan mi mást gondolhatnál, Szókratész, mint azt, hogy képtelenek voltak és nem volt elég tehetségük rá, hogy mindkettőben boldoguljanak, a közügyekben is meg a magánügyekben is?

II. SZÓKRATÉSZ

Nos akkor, Zeuszra, vajon azt mondjuk-e hát, hogy ahogyan a többi művészet gyarapodott, s a mostani mesterekhez képest kontárok a korábbiak, éppúgy gyarapodott a ti művészetetek is, szofistáké, s hogy bölcsességben hozzátok képest kontárok a régiek?

HIPPIASZ

Nagyon is helyesen beszélsz.

SZÓKRATÉSZ

Ha tehát most életre kelne közöttünk Biasz, nevetségessé tenné magát a szemetekben, Hippiasz – ahogyan Daidaloszról is azt állítják a szobrászok, hogy ugyancsak nevetség tárgya volna, ha most élne és afféle műveket alkotna, amilyenekkel jó hírnévre tett szert.

HIPPIASZ

Úgy van, ahogy mondod, Szókratész. Nekem azonban mégiscsak az a szokásom, hogy a régieket, akik előbb éltek, mint mi, előbb magasztalom és szívesebben a mostaniaknál, az élők irigységétől óvakodva egyrészt, másrészt meg félve a holtak haragját.

SZÓKRATÉSZ

Helyesen vélekedel és okoskodol, Hippiasz, ahogy látom. Veled együtt tanúsíthatom, hogy igazat mondasz, s hogy valóban gyarapodott művészetetek: képessé tesz rá, hogy a magánügyek mellett a közügyeket is intézzétek. Hiszen Gorgiasz, ez a leontinoibeli szofista is, aki hazájából követként jött ide, mint aki a legavatottabb a leontinoibeliek közügyeit intézni, egyképpen kitűnő szónoknak bizonyult a nép előtt, és magánemberként tartott beszédeivel s az ifjak oktatásával is sok pénzre tett szert városunkban. S ha úgy tetszik, barátunk, Prodikosz, aki sűrűn járt követként már másutt is, íme legutóbb, a minap itt járva Keoszról követként, a tanácsgyűlésen szónokolva is nagy sikert aratott, s magánemberként tartott beszédeivel s az ifjak oktatásával is csoda, hogy mennyi pénzt össze nem szedett!

Azok

közül a régiek közül azonban soha senki sem tartotta méltónak, hogy pénzt kovácsoljon fizetségül, semhogy a maga bölcsességét beszédekben fitogtassa ilyen-olyan emberek előtt. Ilyen együgyűek voltak, s ennyire nem tudták, hogy milyen sokat ér a pénz! Ezek mindegyike több pénzt szerzett magának a bölcsességével, mint bármelyik kézműves a maga mesterségével. Hát még Prótagorasz!

III. HIPPIASZ

Pedig a javáról mit sem tudsz, Szókratész! Mert ha tudnád, mennyi pénzt kerestem én, ugyancsak bámulnál! Hogy a többiről ne is beszéljek, Szicíliában jártam egyszer, amikor Prótagorasz is éppen ott tartózkodott; s noha jó hírneve volt és öregebb is volt nálam, én jóval fiatalabb fejjel, rövid idő alatt több mint százötven minát kerestem – még hozzá több mint húsz minát egyedül Inükoszban, egy igen parányi zugban –, és hazatérve magammal hoztam és átadtam apámnak, úgyhogy ő maga is meg a többi polgártársam is csak úgy ámult-bámult. Úgy hiszem, csaknem több pénzt kerestem, mint két más szofista együttvéve, bárkik legyenek is.

SZÓKRATÉSZ

Bizony szép az, amit mondasz, Hippiasz, és súlyos bizonyosága annak, mennyire felülmúlja a te bölcsessed meg a mai embereké azokét a régieket! Mert a te állításod szerint nagy volt a hajdaniak dőresége; mert, íme, Anaxagorasznak, azt beszélük, éppen ellenkezőleg folyt a sorsa, mint nektek; mert nagy vagyont örökölve rá sem hederített, így aztán elúszott mindene; ily esztelenül bölcselkedett ő! S a többi régi bölcsről is épp efféléket beszélnek. Úgy látom tehát, szép bizonyoságot adsz a mai emberek bölcsességéről a korábbiakéhoz képest, s az is közös véleménye sokaknak, hogy legyen csak a bölcs önmagáért bölcs a leginkább; ebben

pedig az a példakép, aki a legtöbb pénzt kereste.

IV. De elég legyen már ebből! Azt mondd meg inkább: te magad melyik városban kerested a legtöbb pénzt azok közül, ahol megfordulsz? Nemde világos, hogy Lakedaimónban, hiszen ott fordultál meg a legsűrűbben?

HIPPIASZ

Nem én, Zeuszra, Szókratész!

SZÓKRATÉSZ

Hogy mondd? Talán bizony a legkevesebbet?

HIPPIASZ

Semmit, soha egy garast sem!

SZÓKRATÉSZ

Szörnyűség, amit beszélsz, és valóságos csoda, Hippiasz! De mondd csak: nem képes rá a te bölcseséged, hogy erény dolgában jobbá tegye azokat, akik csak részesülnek és okulnak belőle?

HIPPIASZ

Sőt nagyon is, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát arra képes voltál ugyan, hogy az inükoszbeliek fiait jobbá tegyed, de hogy a spártaiakét is, arra képtelen?

HIPPIASZ

Szó sincs róla!

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát a szicíliaiak jobbá kívánnak válni, a lakedaimóniak viszont nem?

HIPPIASZ

De a lakedaimóniak is, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Netalán pénzszüke miatt kerülték-e hát a te oktatásodat?

HIPPIASZ

Dehogy is, hiszen van pénzük elegendő.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát mi lehet az oka – ha kedvük is meg pénzük is volt, s te a legnagyobb jót tudtad nyújtani nekik –, hogy mégsem pénzzel megrakva bocsátottak utadra? Hacsak nem az, hogy a lakedaimóniak netalán jobban nevelik tenálad a maguk gyerekeit? Vajon így magyarázhatjuk-e ezt, s te is egyetértesz-e velem?

HIPPIASZ

Nem, a legkevésbé sem.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát vagy az ifjakat nem tudtad meggyőzni Lakedaimónban róla, hogy többet gyarapodnának erényben teveled időzve, mint szüleikkel, vagy apáikat nem voltál képes meggyőzni róla, hogy inkább neked kell átengedniük őket, mintsem hogy maguk foglalkozzanak velük, ha ugyan valamicske gondjuk is van fiaikra? Mert hiszen semmiképp sem irigyelhatték a maguk gyerekeitől, hogy jobbá váljanak!

HIPPIASZ

Én sem gondolom, hogy irigyelnék.

SZÓKRATÉSZ

Pedig hát jó törvényű város Lakedaimón.

HIPPIASZ

Már hogyan volna az?

SZÓKRATÉSZ

A jó törvényű városokban pedig fölöttébb becses az erény.

HIPPIASZ

Bizony nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

Te viszont a legjobban érted a világon, hogyan kell másokat erre oktatni.

HIPPIASZ

Bizony jól, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Aki tehát a lovaglás művészetének oktatását érti a legjobban, az nem Thesszáliában tesz-e szert vajon a legnagyobb becsületre, s nem ott szerzi-e a legtöbb pénzt Görögország-szerte, meg másutt is, ahol épp ezt űzik buzgón?

HIPPIASZ

Ez bizony valószínű.

V. SZÓKRATÉSZ

Azt pedig, aki a legértékesebb tanításban képes részesíteni az erényről, vajon nem Lakedaimónban becsülik-e majd leginkább, s nem ott tesz-e majd szert a legtöbb pénzre, ha akar – meg más olyan görög városokban is, ahol jó törvény uralkodik? Hanem úgy véled-e, barátom, hogy inkább Szicíliában, s méghozzá Inükoszban? Ezt higgyük-e el, Hippiasz? Mert el kell hinnünk, ha te parancsolod.

HIPPIASZ

Csak hogy nem hagyomány a lakedaimóniaknál, Szókratész, hogy megváltoztassák törvényeiket, sem, hogy az ősi szokásoktól eltérően neveljék fiaikat.

SZÓKRATÉSZ

Hogy mondd? Nem az-e a hagyomány a lakedaimóniaknál, hogy helyesen cselekedjenek, hanem hogy elvétsék a célt?

HIPPIASZ

Ezt éppen nem mondhatnám, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Nemde helyesen cselekednének tehát, ha jobban és nem rosszabbul nevelnék fiaikat?

HIPPIASZ

Helyesen; csak hogy törvényszegés a szemükben az idegen nevelési módszer szerinti nevelés. Egyébiránt tudd meg jól: ha valaki pénzt kapott volna tőlük nevelésért valaha is, én is kaphattam volna még sokkal inkább; mert örömet meghallgatnak és dicsérgetnek is; csak hogy, ahogy mondom, ez törvényellenes.

SZÓKRATÉSZ

A törvényt pedig, Hippiasz, károsnak vagy hasznosnak tartod-e a város számára?

HIPPIASZ

Hasznosság céljából alkotnak törvényt, azt hiszem; de ha rosszul alkották meg, olykor káros is lehet.

SZÓKRATÉSZ

Hogyan? Hát nem a város legfőbb javára alkotnak-e törvényt a törvényhozók? Hiszen enélkül lehetetlen törvényes rendben élni!

HIPPIASZ

Igazat beszélsz.

SZÓKRATÉSZ

Ha tehát elvétik a jót azok, akik megkísérlik, hogy törvényt alkossanak, a törvényességet s a törvényt vétik el ezzel; vagy te hogy mondod?

HIPPIASZ

A szó szoros értelmében így van ugyan, Szókratész; de mégsem így szoktak vélekedni az emberek.

SZÓKRATÉSZ

S vajon az értelmesek vagy a tudatlanok, Hippiasz?

HIPPIASZ

A sokaság.

SZÓKRATÉSZ

És ismerik-e az igazságot ezek: a sokaság?

HIPPIASZ

Bizonyára nem.

SZÓKRATÉSZ

Igazság szerint mégiscsak ennek az ismerői ítélik törvényesebbnek a hasznosabbat a haszontalanabbnál minden ember számára; vagy nem értesz egyet velem?

HIPPIASZ

De igen, egyetértek, igazság szerint így van.

SZÓKRATÉSZ

De vajon nem úgy van-e és nem akként áll-e a dolog, ahogy az igazság ismerői gondolják?

HIPPIASZ

Nagyon is úgy.

VI. SZÓKRATÉSZ

Hasznosabb hát a lakedaimóniak számára – ahogyan te állítod –, hogy inkább a te nevelési módszered szerint neveljék őket, noha ez idegen, mint a honi módszer szerint?

HIPPIASZ

És igazat is mondok.

SZÓKRATÉSZ

És kimondod-e azt is, hogy a hasznosabb dolgok törvényesebbek, Hippiasz?

HIPPIASZ Kimondtam bizony.

SZÓKRATÉSZ

A te állításod szerint tehát törvényesebb a lakedaimóniak fiai számára, ha Hippiasz neveli őket, s kevésbé törvényes, ha apáik, ha már valóban több hasznot merítenek belőled.

HIPPIASZ

Bezzeg merítenek is, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Törvényellenesen cselekszenek tehát a lakedaimóniak, amikor nem adnak neked aranyat és nem bízzák rád a fiaikat.

HIPPIASZ

Ebben egyetérték veled; úgy tetszik ugyanis, hogy az én ügyemért emelsz szót, és semmiben sem kell ellene szegülnöm.

SZÓKRATÉSZ

Mert, íme, barátom, törvényszegésen kaptuk rajta a lakónokat, s méghozzá főbenjáró dologban, őket, akik a legtörvénytisztelőbbek hírében állnak. Mert hiszen dicsérgetnek téged, Hippiasz, az istenekre!, és örömetest meg is hallgatják fejtegetéseidet, de miféle dolgokról? Világos, hogy affélékről, melyekhez a legjobban te értesz: a csillagokról s a mennybolt változásairól.

HIPPIASZ

Dehogyan! Az ilyesmikre rá sem hederítenek.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát a mértanról hallanak tőled valamicskét örömet?

HIPPIASZ

Semmi esetre sem, hiszen még a számoláshoz sem értenek valami sokan közülük, őszintén szólva.

SZÓKRATÉSZ

Eszerint tehát rád se hederítenek, ha a számítási műveletekről tartasz előadást nekik.

HIPPIASZ

Nem hát, Zeuszra!

SZÓKRATÉSZ

De ha azokról a dolgokról, melyek megítéléséhez te értesz a legalaposabban a világon: a betűk s a szótagok s a versmértékek s az összhangzatok értékéről?

HIPPIASZ

Ugyan, barátom, miféle összhangzatokról és betűkről?!

SZÓKRATÉSZ

De hát akkor végül is mi az, amit örömet hallanak tőled s amiért dicsérgetnek? Mondd meg te magad, mert én ugyan ki nem találok!

HIPPIASZ

A félistenek és az emberek családfáiról, Szókratész, a településekről, hogy hogyan alapítottak régen városokat, egyszóval: az egész régmúltról roppant örömmel hallanak; úgyhogy a kedvükért kénytelen voltam magam is alaposan tanulmányozni és kiböngészni minden efféjét.

SZÓKRATÉSZ

Zeuszra, bezzeg szerencsés vagy, Hippiasz, hogy a lakedaimóniaknak nem támadt kedvük rá: sorold fel nekik arkhónjainkat Szolóntól kezdve! Különben ugyancsak meggyült volna a bajod a tanulmányozásukkal!

HIPPIASZ

Hogyhogy, Szókratész? Ötven nevet is fejben tartok egyszeri hallás után.

VII. SZÓKRATÉSZ

Igazat beszélsz, csak éppen nem gondoltam rá, hogy birtokában vagy az emlékezetbe vésés művészetének is; gondolom, örvendeznek is neked a lakedaimóniak, és méltán, hogy ilyen sokat tudsz, s úgy csüngenek rajtad, akár vénasszonyokon a gyerekek, mivel édesdeden mesélgetsz nekik.

HIPPIASZ

Zeuszra, úgy van, Szókratész! Éppen a minap szereztem jó hírt-nevet náluk, tüzetesen kifejtve ama szép foglalatosságokat, melyekben az ifjúnak gyakorolnia kell magát. Igen szép értekezésem van ugyanis írásba foglalva ezekről a dolgokról, s ez egyebek közt kifejezéseiben

is jól megírt mű. Íme értekezésem kerete és bevezetése: Trója bevétele után – így szól az értekezés – Neoptolemosz megkérdi Nesztórt: ugyan melyek azok a szép foglalatosságok, melyekben foglalatoskodva a legjobb hírnévre tehet szert egy ifjú? Ezek után Nesztór veszi át a szót, s igen sok közerkölcsi és igen szép dolgot tanácsol neki. Ezt tehát előadtam már ott is, és szándékomban áll itt is előadni holnapután Pheidosztratosz iskolájában, s még számos egyéb, meghallgatásra érdemes művemet is; Apémantosz fia, Eudikosz kért fel ugyanis erre. Csak aztán ott légy magad is, meg másokat is hozz magaddal, olyan hallgatóságot, akik meg tudják ítélni majd a mondottakat!

VIII. SZÓKRATÉSZ

Így lesz, ha az isten is úgy akarja, Hippiasz. De most válaszolj nekem holmi kis csekélységre ezzel kapcsolatban, minthogy a szépet juttattad eszembe. A minap ugyanis, kitűnő barátom, valaki belezavart a beszédembe, amikor egyes dolgokat ócsároltam mint

rútakat, másokat viszont magasztaltam mint szépeket. Valahogy így szögezte nekem a kérdést, még hozzá roppant dölyfösen: „Hát te meg honnan tudod, Szókratész, hogy mi a szép és mi a rút? Rajta csak, ugyan meg tudod-e mondani, mi is az a szép?” S én zavarba jöttem tudatlanságom miatt, és nem tudtam érdemlegesen megfelelni neki. Hazatérve tehát e társaságból, haragudtam és szitkokat szórtam magamra, s megfogadtam: mihelyt valamelyik bölccsel összeakadok közületek, meghallgatlak és okulok és tanulmányozom a dolgot, úgy térek majd vissza a kérdezőhöz, hogy felvegyem újra a szócsatát. Most tehát, ahogy mondom, éppen jókor jöttél; csak oktass ki hát alaposan afelől: mi is a szép maga, és igyekezz válaszodban a lehető legaprólékosabban kifejtetni ezt nekem, nehogy másodszer is megcáfoljanak, s újra nevetségessé legyek! Mert hiszen pontosan tudod bizonyára, s ez csak holmi csekélység a sok tudományhoz képest, melyeknek ismerője vagy.

HIPPIASZ

Valóban csekélység, Zeuszra, és őszintén szólva még csak szóra sem érdemes, Szókratész!

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát könnyen megtanulom majd, s így senki meg nem cáfolhat soha többé.

HIPPIASZ

Bizony senki sem; mert különben gyatra és kontár volna az én tudományom!

SZÓKRATÉSZ

Hérára, jól beszélsz, Hippiasz! – ha csakugyan leterítjük majd azt a férfit. De nem zavarlak-e valamelyest, ha utánozom őt, s ellenvetést teszek szavaidra, amikor válaszolsz, hogy a lehető legjobban kioktathass? Mert az ellenvetésekben meglehetősen gyakorlott vagyok. Ha tehát nincs kifogásod ellene, szívesen teszek ellenvetéseket, csak hogy minél alaposabban megértsem a dolgot.

HIPPIASZ

Tégy csak!, hiszen nem nagy kérdés az egész, ahogy az imént már megmondtam; sőt kitanítanálak én téged még ennél sokkal súlyosabb kérdések megválaszolására is, úgyhogy nem volna képes rád cáfolni senki emberfia.

IX. SZÓKRATÉSZ

Ejha, de jól beszélsz! Nos hát, ha már te is erre bátorítasz, nosza hadd kíséreljem meg, hogy kifaggassalak, a lehető legjobban játszva meg amannak a szerepét! Mert alighogy felolvastad volna előtte a szép foglalatosságokról szóló művedet, amelyről beszélsz, miután végighallgatott s te befejezted a felolvasást, semmi egyébről nem faggatna előbb, mint a szépről – mert ez a szokása –, és így szólna hozzád: „Éliszi idegen, ugye az igazság révén igazak az igaz emberek?” Felelj hát, Hippiasz, mintha csak ő kérdezett volna.

HIPPIASZ

Azt felelem, hogy az igazság révén.

SZÓKRATÉSZ

És nemde az igazság létező valami?

HIPPIASZ

Nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

És nemde a bölcsesség révén bölcsek a bölcsek is, s a jóság révén jó mindaz, ami jó?

HIPPIASZ

Már hogyne?

SZÓKRATÉSZ

S ezek is létező valamik; mert semmiképp sem lehetnek nem létezők.

HIPPIASZ

Létezők bizony.

SZÓKRATÉSZ

És vajon nem a szépség révén szép-e mindaz, ami szép?

HIPPIASZ

De igen, a szépség révén.

SZÓKRATÉSZ

S ez is létező valami?

HIPPIASZ

Létező; de hát mi bajod vele?

SZÓKRATÉSZ

„Mondd meg hát, idegen – mondja majd ő –, mi is az a szép?”

HIPPIASZ

Nemde azt kívánja megtudakolni ezzel a kérdező, Szókratész, hogy mi szép?

SZÓKRATÉSZ

Aligha hinném: hanem azt, hogy mi a szép, Hippiasz.

HIPPIASZ

És miben különbözik ez amattól?

SZÓKRATÉSZ

Te úgy látod, hogy semmiben?

HIPPIASZ

Mert nem is különbözik semmiben.

SZÓKRATÉSZ

Bár világos, hogy te jobban tudod, mindazonáltal vedd csak fontolóra, barátom! Mert nem azt kérdezi ám tőled, hogy mi szép, hanem azt, hogy mi a szép.

HIPPIASZ

Értem én, barátom! És meg is válaszolom neki, hogy mi a szép, úgyhogy meg nem cáfolhat soha. Mert tudd meg jól, Szókratész – az igazat megvallva –, egy szép szűz leány a szép!

SZÓKRATÉSZ

A kutyafáját, bizony szépen és nagy bölcsen válaszoltál, Hippiasz! Ha én is ezt válaszolnám, nemde megválaszolnék a kérdésre, még hozzá pontosan, úgyhogy nem cáfolhatna meg?

HIPPIASZ

Hogyan is cáfolhatna meg, Szókratész, ha egyszer ez a véleménye mindenkinek, s ha melletted tanúskodik mindenki, aki csak hallja, hogy helyesen beszélsz?

SZÓKRATÉSZ

Ám legyen, minden bizonnyal. Nos hát, Hippiasz, hadd vállaljam magamra a szavadat. Ő valahogy így fog kérdezni: „Gyerünk csak, Szókratész, válaszolj nekem! Ha létezik valami önmagában szép, mindaz, amit te szépnek tartasz, ugye ettől szép?” Én pedig azt felelem majd: ha egy szűz leány az a szép valami, ezáltal szépek mind az effélék.

HIPPIASZ

Talán azt gondolod, rád merne cáfolni még, hogy nem szép, amit te annak mondasz? Vagy nem válnék nevetségessé, ha rád merne cáfolni?

SZÓKRATÉSZ

Merni ugyan merne, te csudabogár, azt jól tudom; de hogy nevetségessé válnék-e a merszével, azt majd meglátnánk utóbb. Most azt akarom elmondani neked, amit ő fog kérdezni.

HIPPIASZ

Mondd csak!

X. SZÓKRATÉSZ

„Mily elbűvölő vagy, Szókratész! – mondja majd. – De vajon nem szép valami-e egy szép kanca is, melyet jószavával az isten* is megdicsért?” Mit felelünk majd erre, Hippiasz? Nemde azt feleljük, hogy a ló is valami szép – mármint a szép ló? Mert hogyan is mernénk tagadni, hogy szép, ami szép?

HIPPIASZ

Igazat beszélsz, Szókratész; hiszen az isten is méltán mondta szépnek ama kancát; mert nálunk gyönyörű szép lovak tenyésznek ám!

SZÓKRATÉSZ

„Legyen – mondja ő legott. – Hát egy szép lant nem valami szép-e vajon?” Annak mondjuk-e, Hippiasz?

HIPPIASZ

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Nos hát ő még ezek után is tovább kérdezősködik majd – elég jól ismerem ahhoz, hogy viselkedéséből előre megjósoljam. „Kitűnő barátom, te! Hát egy szép cserépfazék nem valami szép vajon?”

HIPPIASZ

Szókratész, kicsoda hát ez az ember? Miféle faragatlan fickó, hogy ily silány nevet mer elősorolni csak úgy, ily komoly eszmecserében?

SZÓKRATÉSZ

Ez már ilyen, Hippiasz, nem finom, hanem parasztos; semmi egyében nem töri a fejét, csakis azon, hogy mi az igazság. De mégiscsak választ kell adnunk emberünknek, s én máris kimondom véleményemet: ha jó fazekas készítette a cserépfazekat, s az sima, gömbölyded és jól ki is égették – amilyenek azok a szép kétfülű cserépfazekak, melyekbe hatkóhosznyi folyadék fér –, ha efféle gyönyörű szép cserépfazék felől kérdezzetne, el kellene ismernünk, hogy szép. Mert hogyan is mondhatnánk valamire, hogy nem szép, ha egyszer szép?

HIPPIASZ

Sehogyan sem, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

„Tehát a szép cserépfazék is valami szép?” – mondja majd ő. Válaszolj!

HIPPIASZ

Igenis úgy van, Szókratész, azt hiszem; szép lehet egy tárgy is, ha szépen dolgozták ki; de egészében véve mégsem érdemes rá, hogy úgy ítéljük meg, mint valódi szépet – egy kancához, egy szűz leányhoz meg minden egyéb efféle széphez képest.

SZÓKRATÉSZ

Ám legyen; értem már, Hippiasz, hogy, íme, efféle választ kell adnunk, ha ilyeneket kérdez: „Ember, hát nem tudod, mennyire helyénvaló Hérakleitosz mondása, hogy, íme, még a legszebb majom is rút egy emberi lényhez képest,* s hogy még a legszebb cserépedény is rút szűz leányokhoz hasonlítva; ekként mondja Hippiasz, a bölcs.” Nem így van-e, Hippiasz?

HIPPIASZ

De nagyon is így, Szókratész; helyesen válaszoltál.

XI. SZÓKRATÉSZ

Hallgasd hát tovább, mert jól tudom, hogy ezek után ezt mondja majd: „Hogyhogy, Szókratész? Ha a szűz leányokat az istenekkel hasonlítaná össze valaki, nem ugyanaz lesz az

eredmény, mint amikor a cserépfazekakat a szűz leányokkal hasonlította össze? Nem látszik-e

majd rútnak még a legszebb szűz leány is? Vagy Hérakleitosz, akit te előráncigálsz, nem ugyanezt mondja-e – hogy még az emberek legbölcsebbike is majomnak látszik az istenhez képest bölcsességben, szépségben és minden másban is?”* Elismerjük-e hát, Hippiasz, hogy még a legszebb szűz leány is rút az istenekhez képest?

HIPPIASZ

Ugyan ki állítaná az ellenkezőjét, Szókratész?

SZÓKRATÉSZ

Ha viszont elismerjük ezt, kinevet majd, és így szól: „Emlékszel-e, Szókratész, mit is kérdeztem tőled?” „Az ám – mondom én –, hogy mi is voltaképpen a szép önmagában.” „Te pedig erre a kérdésre – mondja ő – azt feleled, hogy az éppen adódó szép, ahogy magad mondod, semmivel sem inkább szép, mint rút?” „Úgy látszik” – mondom én. Vagy mit tanácsolsz, barátom, mit mondjak?

HIPPIASZ

Én bizony ezt: igaza van, amikor azt állítja, hogy az emberi nem nem szép, mármint az istenekhez képest.

SZÓKRATÉSZ

„Ha eredetileg azt kérdeztem volna tőled – mondja majd –, hogy mi az, ami szép is meg rút is, és te úgy válaszolsz nekem, ahogy az imént, akkor helyes volna a válaszod. De te még most is úgy gondolsz, hogy maga a szép, melytől minden más felékesül és szépnek látszik, ha ez a kép hozzájárul, nem más, mint egy szűz leány, egy kanca vagy egy lant?”

HIPPIASZ

Nos hát, Szókratész, mi sem könnyebb annál, mint megfelelni neki, ha már egyszer azt kutatja, mi is az a szép, amitől minden más felékesül, és szépnek látszik, ha ez hozzájárul. Roppant együgyű ám ez a te embered, s a szép kincsekhez mit sem konyít! Mert ha azt feleled neki, hogy az a szép, ami felől kérdezősködik, semmi egyéb, mint az arany, zavarba jön majd, és nem merészel megcáfolni téged. Mert hiszen tudjuk mindannyian, hogy amihez csak ez hozzájárul, még ha rútnak látszott is korábban, szépnek látszik legott, ha egyszer arany ékesíti.

SZÓKRATÉSZ

Nem ismered ám ezt a férfit, Hippiasz, hogy mily csökönyös, és semmit sem fogad el egykönnyen!

HIPPIASZ

Ugyan mit számít az, Szókratész? Hiszen ha igazat mond valaki, azt szükségképpen el kell fogadnia, vagy nevetség tárgya lesz, ha nem fogadja el.

XII. SZÓKRATÉSZ

Csakhogy ő ezt a választ, kitűnő barátom, nemcsak hogy nem fogadja majd el, de még ki is gúnyol érte kegyetlenül, mondván: „Te vakságban senyvedő, Pheidiaszt rossz mesternek tartod talán?” És én, úgy hiszem, azt mondom erre, hogy semmiképp.

HIPPIASZ

És igazat is mondasz, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Igazat bizony. De amikor én elismerem, hogy jó mester Pheidiasz: „Akkor hát – kérdi ő – azt hiszed, Pheidiasz nem ismerte azt a szépet, amiről te beszélsz?” Én pedig: „Hogy a csudába ne?” – kérdem. „Merthogy – mondja ő – Athéné szemét nem aranyból remekelte ám, sem arca többi részét, sem lábát, sem kezét, noha legszebben annak kellene tündökölnie, ami aranyból van, hanem elefántcsontból.* világos, hogy tudatlanságból követte el ezt a hibát, mivel fogalma sem volt róla, hogy az arany az, ami széppé tesz mindent, amihez csak

hozzájárul.” Nos hát, mit feleljünk e szavakra, Hippiasz?

HIPPIASZ

Ez egy csöppet sem nehéz; azt válaszoljuk ugyanis, hogy helyesen tette. Hiszen szép az elefántcsont is, úgy hiszem.

SZÓKRATÉSZ

„Akkor hát – mondja ő erre –, miért nem elefántcsontból dolgozta ki a szemgolyót is, és miért kőből, olyan követ keresve ki hozzá, mely a lehető legjobban hasonlít az elefántcsonthoz? Netalán a szép márvány is valami szép-e?” Igent mondunk-e rá, Hippiasz?

HIPPIASZ

Igent bizony – szép, ha odaillő.

SZÓKRATÉSZ

Ha pedig nem odaillő, akkor rút? Elismerjem-e ezt vagy se?

HIPPIASZ

Ismerd csak el – rút, ha nem illik oda.

SZÓKRATÉSZ

„Micsoda?! Az elefántcsont meg az arany – mondja ő – nemde megszépíti szemünkben a tárgyakat, te bölcs, ha valamihez illik – de ha nem, akkor elrútítja?” Tagadjuk vagy elismerjük-e, hogy helyesen beszélt?

HIPPIASZ

Elismerjük, mégpedig azt, hogy az tesz széppé minden egyes dolgot, ami éppen hozzáillik minden egyes dologhoz.

SZÓKRATÉSZ

„Hát a mi cserépfazekunkhoz – mondja majd ő –, melyről az imént beszéltünk, ama széphez, amikor jóféle főzeléket főz benne valaki színültig, vajon az arany kavarókanál illik-e inkább, vagy a fügefából faragott?”

XIII. HIPPIASZ

Héraklészre, miféle ember ez, akiről beszélsz, Szókratész?! Nem akarnád elárulni nekem, ki ez?

SZÓKRATÉSZ

Úgysem tudnál többet azzal, ha elárulnám neked a nevét.

HIPPIASZ

De annyit már most is tudok, hogy faragatlan fickó!

SZÓKRATÉSZ

Fölöttébb furcsa ember, Hippiasz! De mégis, mit mondjunk neki? Vajon melyik kavarókanál illőbb a főzelékhez meg a cserépfazékhoz? Nemde világos, hogy a fügefából faragott? Mert az valahogy kellemesebb illatúvá teszi a főzeléket, meg aztán a cserépfazekat sem töri össze nekünk, barátom, hogy aztán kilöttyenjen a főzelék és eloltsa a tüzet, a remek lakomára sóvár vendégek meg éhkoppon maradjanak! Az a másik viszont, az aranyból való megtenné mindezt; úgyhogy azt gondolom, a fügefából faragottat kell illőbbnek neveznünk, mint az aranyat, ha csak te nem mondasz valami mást.

HIPPIASZ

Persze hogy illőbb, Szókratész; csakhogy én bizony szóba sem állnék ezzel az emberrel, aki ilyesmiket kérdez.

SZÓKRATÉSZ

És méltán is, barátom; hiszen nem is illenék tehozzád, hogy efféle beszédekkel tömjék teli a fejedet, neked, aki ilyen szépen öltözködöl, ilyen szépen csatolod fel sarudat is, s aki

bölcsességedért ily jó hírnévnek örvendsz minden görögök között! Nekem azonban mit sem árt, ha összejövök ezzel az emberrel. Oktass ki tehát jó előre, és válaszolgass a kedvemért! „Mert ha már egyszer illőbb a fügefafa kanál az aranynál – mondja majd az én emberem –, nemde szebb is akkor, minthogy elismerted, Szókratész, hogy a valamihez illő szebb az oda nem illőnél?” Nemde elismerjük, Hippiasz, hogy a fügefafa kanál szebb az aranynál?

HIPPIASZ

Akarod-e, hogy megmondjam neked, Szókratész: minek mondd a szépet ahhoz, hogy megszabadulj ettől a sok beszédőtől?

SZÓKRATÉSZ

Nagyon is! De nem előbb, csak ha megmondtad már nekem: az imént emlegetett két kavarókanál közül ugyan melyiket nevezzem válaszomban illőbbnek és szebbnek?

HIPPIASZ

Nos, ha úgy tetszik, ám válaszold neki azt, hogy a fügefából faragott.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát mondd el most már, amit az imént akartál mondani. Mert előző feleletünk ellenére, amelyben azt állítottam, hogy az arany a szép, úgy látszik, semmivel sem bizonyul szebb valaminek az aranykanál, mint a fügefából faragott. Most tehát mit nevezel szépnek ismét?

HIPPIASZ

Megmondom én neked; mert úgy látom, valami olyasfélét keresel a szép megválaszolásában, ami soha, semmiképp sem tűnhet rútnak senki szemében.

SZÓKRATÉSZ

Mindenesetre, Hippiasz; most végre valóban jól megértesz.

HIPPIASZ

Hallgass hát ide; mert tudd meg, ha még erre is volna valakinek ellenvetése, elismerem, hogy semmihez sem értek.

SZÓKRATÉSZ

Mondd hát, de tüstént, az istenekre!

HIPPIASZ

Azt mondom tehát, hogy mindig, minden ember számára mindenütt az a legszebb, ha gazdagon, jó egészségben s a görögök tiszteletétől övezve éri meg az öregkort, s miután szépen fölékesítve helyezte sírba elhunyt szüleit, őt is szépen és pompásan temetik el a gyermekei.

XIV. SZÓKRATÉSZ

Ó, ó, Hippiasz! De csodálatosan és fennköltén beszélsz, méltón önmagadhoz! Hérára, csodállak is, hogy a lehető legjobb indulattal sietsz a segítségemre, amint látom. Csakhogy ezzel még nem csípjuk el e férfit, sőt most még inkább kinevet majd minket, tudd meg jól.

HIPPIASZ

Gyászos nevetés lesz az, Szókratész! Mert ha mindehhez nincs ugyan mit szólnia, mégis nevet rajta, csak önmagát neveti ki, s a jelenlevők előtt is ő maga válik nevetségessé.

SZÓKRATÉSZ

Talán így áll a dolog; de talán e válasz miatt, ha jól sejtem, nemcsak az a veszély fenyeget, hogy kinevetnek.

HIPPIASZ

Hanem még micsoda?

SZÓKRATÉSZ

Az, hogy ha netalán bot volna nála, s ha el nem futok előle, ugyancsak igyekeznék, hogy nekem essen.

HIPPIASZ

Hogy monddod? Talán bizony parancsoló urad ez az ember, s ha ezt teszi, nem hurcolják őt a bíróság elé, s nem ítélik el mint bűnöst? Vagy nem törvénytisztelő-e városunk, hanem eltűri, hogy jogtalanul megüsse egyik polgár a másikat?

SZÓKRATÉSZ

Nem, ezt nem tűri el semmiképp.

HIPPIASZ

Akkor hát meglakol, ha csakugyan jogtalanul ütött meg téged.

SZÓKRATÉSZ

Nem, Hippiasz, azt hiszem, nem jogtalanul – ha csakugyan ilyen választ adnék –, hanem jogosan, legalábbis én azt hiszem.

HIPPIASZ

Most már én is azt hiszem, Szókratész, ha magad is így vélekedel.

SZÓKRATÉSZ

Megmondjam-e hát neked, mért vélekedem jómagam is úgy, hogy méltán érdemelnék ütleget ilyen válaszáért? Vagy te is megütsz-e engem ítélet nélkül? Vagy meghallgatod-e fejtegetésemet?

HIPPIASZ

Szörnyű dolog is volna, Szókratész, ha meg nem hallgatnám! De hát hogyan fejtetted ki a dolgot?

XV. SZÓKRATÉSZ

Ugyanúgy szólok majd hozzád, ahogy az imént, az ő szerepét játszva – csak olyan kemény és éles szavakat ne mondjak majd neki, amilyenekkel ő szól énhozzám. Mert tudd meg jól, így beszél majd: „Mondd csak meg nekem, Szókratész: azt hiszed, jogtalanul kaptad az ütleget, te, aki ennyi dithüramboszt összeénekelve, ennyire botfűlűen tévelyegtél el a kérdéstől?” „Hogyhogy?” – mondom én. „Hogyan?” – mondja ő. – Hát nem vagy-e képes eszedben tartani, hogy magát a szépet kérdeztem tőled, ami mindannak, amihez csak hozzájárul, lehetővé teszi, hogy szép legyen, akár kő, akár fadarab, akár ember, akár isten legyen, akár bármiféle cselekvés vagy bármiféle tudomány? Mert hiszen magát a szépet kérdelem én tőled, jóember, hogy mi is az voltaképpen, és semmivel sem sikerül jobban megértetnem veled, mint ha holmi kődarab vagy éppen malomkő heverne mellettem, melynek sem füle, sem agyveleje nincs?” Vajon nem haragszol-e meg, Hippiasz, ha ijedtemben netalán így felelnék erre: „De hiszen Hippiasz mondta, hogy ez a szép, noha én, éppúgy, ahogyan te engem, afelől faggattam őt, ami mindenki számára szép mindenkor.” Hogy nyilatkozol tehát? Nem haragszol-e meg, ha netalán ezt mondom?

HIPPIASZ

Nagyon is jól tudom, Szókratész, hogy az a szép és az is tetszik majd szépnek mindenki számára, amit én mondtam.

SZÓKRATÉSZ

„És az is marad? – kérdezi ő. – Merthogy a szép feltehetőleg mindenkor szép.”

HIPPIASZ

Nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

„Akkor hát mindig az is volt?” – kérdezi ő.

HIPPIASZ

Az is volt.

SZÓKRATÉSZ

„És vajon Akhilleuszra is értette az éliszi idegen – kérdezi ő –, hogy az volt-e a szép, hogy később temessék el őt, mint őseit – és nagyatyjára, Aiakoszra, meg a többi istenivadékra, sőt magukra az istenekre is?”

XVI. HIPPIASZ

Micsoda? A pokolba is! Ez a te embered csöppet sem kegyeletes dolgokat kérdez ám,

Szókratész!

SZÓKRATÉSZ

Hogyan? És a másik kérdésére azt felelni, hogy így áll a helyzet, nem szörnyen kegyetlen dolog-e?

HIPPIASZ

Meglehet.

SZÓKRATÉSZ

„Meglehet az is – mondja majd ő –, hogy te vagy az, aki szerint mindenki számára mindenkor az a szép, ha egyrészt utódai temetik el őt, másrészt ő temeti el szüleit; vagy talán nem a »mindenki« egyike volt-e Héraklész is meg a többiek is mind, akikről éppen az imént beszéltünk?”

HIPPIASZ

Csakhogy én nem beszéltem ám az istenekről.

SZÓKRATÉSZ

Sem a hősokról, úgy látszik.

HIPPIASZ

Nem, legalábbis azokról nem, akik istenek fiai voltak.

SZÓKRATÉSZ

De akik nem?

HIPPIASZ

Azokról nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát mostani kijelentésed szerint úgy tetszik, hogy a hősök közül Tantalosz és Dardanosz és Zéthosz számára szörnyű és szentségtelen és csúf dolog ez, Pelopsz és a többi hasonló származék számára viszont szép?

HIPPIASZ

Én bizony úgy gondolom.

SZÓKRATÉSZ

„Úgy gondolod tehát – mondja ő –, ahogyan nem mondtad az imént: hogy némelykor, némelyek számára csúf az, ha utódai temetik el őket, miután ők már elődeiket eltemették; annál is inkább lehetetlen, úgy látszik, hogy ez mindenki számára szép lett volna és legyen, minthogy ugyanarra a sorsra jutott, mint a korábbiak: a szűz leány s a cserépfazék, csakhogy még neveltségesebb módon szép egyeseknek és nem szép másoknak. Egyszer s mindenkorra képtelen vagy, Szókratész – úgymond –, kérdésekre válaszolni, hogy mi is az a szép.”

Ilyeneket és efféléket vet majd a szememre, és méltán, ha így válaszolok neki.

XVII. Hát ilyesféleképpen társalog velem többnyire, Hippiasz; olykor azonban, mintegy megkönnyörülve rajtam tudatlanságomért és műveletlenségemért, ő maga veti fel nekem kérdezgetve: vajon ilyesfélének gondolom-e a szépet, vagy más egyébbel kapcsolatban, amit éppen tudakolgat s amiről éppen szó esik.

HIPPIASZ

Hogy érted ezt, Szókratész?

SZÓKRATÉSZ

Majd mindjárt megmondom én neked. „Te szerencsétlen Szókratész – mondja ő –, hagyj már fel vele, hogy ilyesmiket és ekképpen felelgess! Mert fölöttébb együgyűek és könnyen megcáfolhatók ám a te feleleteid! Hanem vizsgálj meg inkább, szépnek tetszik-e neked az olyasmi, amin az imént is fennakadtunk feleletedben, amikor kijelentettük, hogy szép az arany ott, ahova illik, de nem szép, ahova nem, s hogy szép mindaz is, amihez csak ez hozzávegyül. Vizsgálj meg mármost magát az illőt és magának az illőnek a lényegét is, hátha véletlenül éppen ez a szép.” Én tehát jóvá szoktam hagyni az ilyesmiket minden alkalommal, hiszen nincs mit rávágnom válaszul. Úgy gondolod tehát, hogy az illő a szép?

HIPPIASZ

Minden bizonnyal, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Vizsgáljuk csak meg, nehogy valamiképpen tévedésbe essünk.

HIPPIASZ

Jó, vizsgáljuk csak meg.

SZÓKRATÉSZ

Figyelj hát ide: vajon azt mondjuk-e illőnek, ami azt teszi, hogy mindaz, amihez csak társul szegődik, szépnek lássék, vagy azt, hogy szép legyen, vagy egyiket sem?

HIPPIASZ

Nekem úgy tetszik...

SZÓKRATÉSZ

Nos, melyiket?

HIPPIASZ

Azt teszi, hogy minden szépnek lássék; például valaki, bár mégoly nevetséges legyen is, ha jól illő ruhát és sarut ölt magára, mindjárt szebbnek látszik.

SZÓKRATÉSZ

Ha tehát azt teszi az illő, hogy minden szebbnek látszik, mint amilyen, akkor holmi szemfényvesztés az illő a szépet illetően, és semmiképp sem lehet az, amit mi keresünk, Hippiasz; mert mi valamiképpen azt keressük, amittől minden szép dolog szép, ahogyan minden nagy dolog azért nagy, hogy kimagaslik; mert ettől nagy minden dolog, még ha nem látszanék is annak: ha egyszer kimagaslik, szükségképpen nagynak kell lennie. Éppígy, mondjuk, a szép is, amittől minden szép, akár annak látszik, akár nem, mi is voltaképpen? Az illő ugyanis aligha lehet, hiszen ez azt teszi, hogy szebbnek lássék minden, mint amilyen, a te szavaid szerint, s nem hagyja, hogy olyannak lássék, amilyen. De hogy mi is az, ami széppé tesz mindent, ahogy az imént mondtam, akár annak látszik, akár nem, ennek meghatározására kell törekednünk; mert ezt kutatjuk, ha csakugyan a szépet kutatjuk.

HIPPIASZ

Csak hogy az illő, Szókratész, jelenlétével széppé is teszi és annak is mutatja a dolgokat.

SZÓKRATÉSZ

De ugye lehetetlen, hogy a valóban szép dolgok ne látsszanak szépnek, legalábbis, ha jelen van az, ami szépnek mutatja őket?

HIPPIASZ

Lehetetlen.

XVIII. SZÓKRATÉSZ

Elismerjük-e hát, Hippiasz, hogy mindazt, ami valóban szép, akár a törvénykezés, akár a gyakorlati foglalatosságok tekintetében, szépnek is gondolja és látja mindenkor mindenki, vagy éppen ellenkezőleg, nem ismerik, s a legtöbb vizzály és vita forrása ki-ki számára a magánéletben is, s a városok számára a közéletben is?

HIPPIASZ

Inkább akként van, Szókratész, hogy nem ismerik.

SZÓKRATÉSZ

Aligha volna így, ha valamiképpen a megmutatkozás is hozzájárulna mindehhez; hozzá is járulna, ha az illő volna a szép, és nem csupán széppé tenné, de szépnek is mutatná mindezt. Így hát akkor lenne az illő az a szép, amit mi keresünk, ha valóban széppé teszi a dolgokat, nem pedig annak mutatja őket. Ha viszont szépnek mutatja a dolgokat az illő, aligha lehet az a szép, amit mi keresünk; mert széppé teszi ugyan a dolgokat, de valamilyennek – nemcsak szépnek – mutatni és azzá is tenni bármit is, nemcsak hogy az illő nem volna képes soha, de semmi egyéb sem. Válasszunk tehát: vajon úgy véljük-e, hogy az illő az-e, ami szépnek mutatja, vagy az-e, ami széppé teszi a dolgokat?

HIPPIASZ

Én úgy vélem, az, ami szépnek mutatja, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Jajjaj, füstbe megy hát és kisiklik a kezünk közül, Hippiasz, annak a megismerése, hogy mi is az a szép! Mert hiszen az illő másvalaminek bizonyult, mint a szép.

HIPPIASZ

Zeuszra, úgy van, Szókratész, még hozzá nagy meglepetésemre.

SZÓKRATÉSZ

De mégse szalasszuk el semmiképp, barátom! Mert van még némi reményem rá, hogy majd csak kiderül, mi is az a szép voltaképpen.

HIPPIASZ

Mindenesetre, Szókratész; mert nem nehéz kitalálni. Én legalábbis jól tudom: ha csak egy kis időre magányba vonulva fontolóra venném magamban, minden pontos meghatározásnál pontosabban megmondhatnám neked.

XIX. SZÓKRATÉSZ

Csak ne mondj nagy szavakat, Hippiasz! Látod, mennyi vesződséget szerzett nekünk máris; nehogy még meg is nehezteljen ránk és még messzebbre fusson! Ámbár semmit sem mondok; mert te egykönnyen kitalálsz majd, úgy hiszem, ha egyszer magadra maradsz. Csakhogy énelőttem találj ki, az istenekre!, ha pedig úgy tetszik, kutasd velem együtt, ahogy most is. És ha kitaláljuk, nagyszerű lesz; ha viszont nem, jómagam beletörődöm a sorsomba, úgy hiszem, te meg egykönnyen kitalálsz majd, mihelyt eltávozol. És ha most találánk ki,

ne aggódj, nem leszek a terhedre kérdezősködésemmel, hogy mi is volt az, amit magadtól találtál

ki; most viszont vedd szemügyre: vajon a te véleményed szerint az-e a szép, amit most mondok annak – csak jól idefigyelj és itt legyen az eszed, nehogy még bolondságokat locsogjak össze! –, az legyen hát számunkra a szép, ami (valamire) alkalmas. Mégpedig a következő megfontolásból mondtam ezt: nem az afféle szemet nevezzük szépnek, amely olyannak látszik, hogy nem képes látni, hanem amely képes, és látásra alkalmas; így van-e?

HIPPIASZ

Így.

SZÓKRATÉSZ

Nemde ekként mondjuk az egész testet is szépnek, ezt a futásra, amatt a birkózásra, aztán meg minden állatot is, a lovat és a kakast és a fűrjet, s az összes szerszámot és járművet is szárazon és vízen, a kereskedő- és hadigályákat, és valamennyi eszközt, amely a zenével meg a többi művészettel kapcsolatos, sőt, ha úgy tetszik, még a szokásokat és a törvényeket is,

csaknem minden effélét ugyanezen a módon nevezünk szépnek: szemügyre vesszük egyenként, milyen a természetük, hogyan vannak megmunkálva, milyen állapotban vannak, s ami alkalmas – ha valamiképp alkalmas és valamire alkalmas és valaha is alkalmas –, azt szépnek mondjuk, ami viszont mindebben a tekintetben alkalmatlan, azt rútnak; te nem ugyanígy gondold-e, Hippiasz?

HIPPIASZ

De igen.

XX. SZÓKRATÉSZ

Méltán állítjuk-e akkor hát, hogy éppen az alkalmas, ami mindennél szebb?

HIPPIASZ

Méltán bizony, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

S ami az egyes dolgok elkészítésének a képességét illeti? Alkalmas is arra, amire képes, a képtelenség viszont alkalmatlanság, ugye?

HIPPIASZ

Nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

A valamire való képesség tehát szép dolog, a képtelenség viszont rút?

HIPPIASZ

Mindenesetre; hiszen egyéb dolgok is azt tanúsítják nekünk, Szókratész, hogy így áll a dolog, de éppígy az államügyek is; mert az államügyekben s a magunk államában képességgel rendelkezniünk mindennél szebb dolog, nem rendelkezniünk viszont mindennél szégyenletesebb.

SZÓKRATÉSZ

Jól mondd; akkor hát, az istenekre, Hippiasz, eszerint a bölcsesség is mindennél szebb dolog, a tudatlanság viszont mindennél szégyenletesebb?

HIPPIASZ

No de mire gondolsz, Szókratész?

SZÓKRATÉSZ

Maradj csak csöndben, kedves barátom; mert megriadok attól: mit is mondunk már megint!

HIPPIASZ

Mitől riadsz meg már megint, Szókratész? Hiszen most igen jó mederben folyik a te fejtegetésed.

SZÓKRATÉSZ

Csak szeretném; de vedd fontolóra énvelem együtt: vajon megtehet-e valaki olyasvalamit, amihez se nem ért, se nem képes rá egyáltalában?

HIPPIASZ

Nem, semmiképp; hogy is tehetné, ha egyszer nem képes rá?

SZÓKRATÉSZ

Azok tehát, akik hibát követnek el s akik szándéktalanul rosszul dolgoznak és tesznek valamit, nemde sohasem tennék azt, ha nem volnának képesek megtenni?

HIPPIASZ

Persze, ez világos.

SZÓKRATÉSZ

Hanem képességük révén képesek valamire azok, akik képesek, nem is képtelenségük révén.

HIPPIASZ

Nem bizony.

SZÓKRATÉSZ

Mindaz tehát, aki tesz valamit, képes is megtenni azt, amit tesz?

HIPPIASZ

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Csakhogyminden ember gyerekkorától kezdve sokkal több rosszat tesz, mint jót, és szándéktalanul követ el hibákat.

HIPPIASZ

Úgy van.

SZÓKRATÉSZ

Nos tehát ezt a képességet és ezt az alkalmasságot, ha csak arra alkalmas, hogy valami rosszat műveljen, vajon szépek mondjuk-e, vagy korántsem?

HIPPIASZ

Korántsem, én bizony úgy vélem, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

A valamire való képesség és alkalmasság tehát, Hippiasz, úgy látszik, mégsem az, ami számunkra a szép.

HIPPIASZ

Ha csak nem jóra szolgál és nem arra hasznos ez a képesség, Szókratész.

XXI. SZÓKRATÉSZ

Füstbe megy hát az is, hogy a képesség és alkalmasság legyen egész egyszerűen a szép; de vajon nem az volt-e az, Hippiasz, amit ki akart mondani a lelkünk, hogy a valamilyen jótetre irányuló alkalmasság és képesség a szép?

HIPPIASZ

Nekem úgy tetszik.

SZÓKRATÉSZ

De hiszen ez éppen a hasznos; vagy nem?

HIPPIASZ

Nagyon is az.

SZÓKRATÉSZ

Így tehát a szép testek is, meg a törvények is, meg a bölcsesség is, meg amit csak felsoroltunk az imént – mindez szép, minthogy valamire hasznos.

HIPPIASZ

Persze.

SZÓKRATÉSZ

Eszerint a hasznos látszik számunkra a szépnek, Hippiasz.

HIPPIASZ

Úgy látszik, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát a hasznos az, ami jót cselekszik.

HIPPIASZ

Az bizony.

SZÓKRATÉSZ

AZ pedig, ami cselekszik, nem egyéb, mint az ok, nemde?

HIPPIASZ

Úgy van.

SZÓKRATÉSZ

Eszerint a jónak az oka a szép.

HIPPIASZ

Az bizony.

SZÓKRATÉSZ

Csakhogy, Hippiasz, más az ok maga, és más az, aminek az oka az ok; mert hiszen az ok semmiképp sem lehet oka az oknak. Vedd csak fontolóra ekként: nem az ok bizonyult-e annak, ami cselekszik?

HIPPIASZ

De nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

És nemde, amit a cselekvő cselekszik, az nem egyéb, mint az eredmény, nem pedig a cselekvő?

HIPPIASZ

Úgy van.

SZÓKRATÉSZ

És nemde másvalami az eredmény és ismét más a cselekvő?

HIPPIASZ

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Az ok tehát nem az oknak az oka, hanem a belőle származó eredménynek.

HIPPIASZ

Nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

Ha tehát a szép az oka a jónak, akkor valahogy a szépből ered a jó; s úgy látszik, azért foglalkozunk olyan serényen a bölcsélettel is meg minden egyébvel is, ami szép, minthogy az ő művük és eredményük, a jó, serény foglalkozásra érdemes; s ebből, úgy tetszik, arra jövünk rá, hogy a szép mintegy atyai előképe a jónak.

HIPPIASZ

Nagyon is úgy; valóban szépen mondod, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

És nemde szépen mondom azt is, hogy sem az atya nem a fiú, sem a fiú nem az atya?

HIPPIASZ

Szépen bizony.

SZÓKRATÉSZ

Úgyszintén sem az ok nem eredmény, sem az eredmény nem ok.

HIPPIASZ

Igazat mondasz.

SZÓKRATÉSZ

Zeuszra, kitűnő barátom, akkor hát sem a szép nem lehet jó, sem a jó szép; vagy te lehetségesnek gondolod az imént mondottak alapján?

HIPPIASZ

Dehogy is, Zeuszra, én sem látom annak.

SZÓKRATÉSZ

Tetszenék-e tehát és kedvünkre volna-e, ha kimondanánk, hogy a szép nem jó, sem a jó nem szép?

HIPPIASZ

Dehogy is, Zeuszra!, nekem nem nagyon tetszik.

SZÓKRATÉSZ

Úgy ám, Zeuszra, Hippiasz! Eddig kimondott megállapításaink közül éppen ez tetszik a legkevésbé nekem is.

HIPPIASZ

Mert valószínűleg nem így van.

XXII. SZÓKRATÉSZ

Úgy látszik tehát, nem akként áll a dolog, ahogy az imént képzeltük: hogy a legszebb megállapításunk az, amelyben a hasznosság és az alkalmasság meg a valamilyen jótettre való képesség a szép, hanem, ha lehet, ez még nevetségesebb, mint ama legelső megállapításaink, melyekben úgy véltük: a szűz leány a szép, meg a többi dolog egyenként, amiket csak korábban felsoroltunk.

HIPPIASZ

Valószínűleg.

SZÓKRATÉSZ

Én bizony azt sem tudom már, hová is forduljak, Hippiasz; sőt zavarban vagyok! De neked netalán volna valami mondanivalód?

HIPPIASZ

Nincs, legalábbis pillanatnyilag; de ahogy az imént mondogattam: ha gondolkodóba esem, jól tudom, találok is majd valamit.

SZÓKRATÉSZ

Csakhogy én azt hiszem, tudásszomjam miatt nem tudlak ám kivárni, amíg nekikészülődöl; különben is úgy gondolom, máris találtam valamit az imént. Nézd csak: ha azt neveznék szépnek, ami örömet szerez nekünk – de nem minden gyönyört, csak a hallás és látás általit –, hogyan küzdhetnék meg érte? Mert hiszen a szép emberek meg minden színes cífróság, a festmények és a szobrok szemlélete elbűvöl minket, Hippiasz, ha csakugyan szépek; s ugyanezt teszik a szép hangok is meg mindenféle muzsika, elbeszélés és mese; úgyszólván, ha azt felelnék ama vakmerő embernek, hogy: „Te dicső férfiú, a szép: a látásból s a hallásból eredő gyönyör” – nem gondold-e, hogy megfékezni vakmerőségében?

HIPPIASZ

Nekem bizony úgy tetszik, Szókratész, hogy most jól határozta meg, mi is az a szép.

SZÓKRATÉSZ

Hogyan? És vajon a szép foglalatosságokról és törvényekről azt mondjuk-e, Hippiasz, hogy hallási vagy látási gyönyörűségük révén szépek – vagy hogy valami másféle jellegük van?

HIPPIASZ

Ezek a dolgok, Szókratész, netalán elkerülik a te embered figyelmét.

SZÓKRATÉSZ

A kutya-fáját, Hippiasz! Nincs, aki előtt jobban szégyenkezni a locsogásomért és azért, hogy úgy teszek, mintha mondanék valamit, noha nem mondok semmit.

HIPPIASZ

Ki ez az ember?

SZÓKRATÉSZ

Szóphroniszkosz fia Szókratész, aki semmivel sem inkább tűri el tőlem azt, hogy fel nem derített dolgokat könnyen kimondjak, mint azt, hogy tudósként mondjak ki olyasmiket, amiket nem tudok.

HIPPIASZ

Most már jómagamnak is úgy tetszik a te kijelentésed után, hogy a törvényekkel valahogy másképp áll a dolog.

XXIII. SZÓKRATÉSZ

Csak nyugodtan, Hippiasz; mert az a veszély fenyeget, hogy ugyanabba a zsákutcába jutunk a széppel kapcsolatosan, mint az imént is, és még azt képzeljük, hogy jó úton járunk.

HIPPIASZ

Hogy érted ezt, Szókratész?

SZÓKRATÉSZ

Majd mindjárt elmondom neked, mi az, ami dereng bennem – hátha mondok veled valamit. Meglehet ugyanis, hogy ezek a törvényekkel és foglalatosságokkal kapcsolatos dolgok talán nem is mutatkoznak távol esőnek az érzéki benyomástól, mely hallásunk és látásunk útján történetesen ér bennünket. De maradjunk meg állításunk mellett, amely szerint az érzékszervek nyújtotta gyönyör a szép, s ne toljuk előtérbe semmi tekintetben a törvények dolgát. De ha megkérdeznéd tőlünk akár ez, akiről beszélek, akár bárki más: „Ugyan miért határoltátok el, Hippiasz és Szókratész, a gyönyört attól a gyönyörtől, amit ti szépnek neveztek, s a többi érzéki benyomás gyönyörét: az evés-ivását, a szerelmeskedését meg minden efféléjét, miért nem mondjátok szépnek? Vagy azt mondjátok-e, hogy ezek sem nem gyönyörűségesek, sem gyönyör nincs bennük semmiféle, sem más egyébben, csak a látásban és a hallásban?” – mit mondunk majd erre, Hippiasz?

HIPPIASZ

Mindenképpen azt mondjuk majd, Szókratész, hogy a többiben is igen nagy gyönyörök rejlenek.

SZÓKRATÉSZ

„Ha tehát ezek is gyönyörök, semmivel sem kevésbé, mint amazok – mondja ő –, miért tagadjátok meg tőlük ezt a nevet, s miért fosztjátok meg őket attól, hogy szépek legyenek?”
„Azért, mert senki nincs, aki ki ne nevetne minket – mondjuk mi –, ha azt találnánk mondani,

hogya az evés nem gyönyör, hanem szép, s hogy a gyönyörű illat beszipantása sem gyönyör, hanem szép; ami pedig a szerelmeskedést illeti, bezzeg mindenki amellett kardoskodnék, hogy a legnagyobb gyönyör, mégis ha valaki ezt teszi, úgy kell tennie, hogy senki se lássa, minthogy fölöttébb rút látvány.” E szavainkra, Hippiasz, „Vezem észre magam is – mondaná

feltehetőleg –, hogy régóta szégyellitek szépnek mondani az efféle gyönyöröket, minthogy az emberek így vélekednek; csakhogy én nem azt kérdeztem ám, hogy mit vél szépnek a sokaság, hanem hogy mi a szép.” Gondolom, azt feleljük majd erre, amit kiszabtunk magunknak: hogy mi bizony a gyönyöröknek azt a részét mondjuk szépnek, amely a látásból és a hallásból ered. Nos, hasznavehetőnek tartod-e ezt a választ, vagy valami mást feleljünk, Hippiasz?

HIPPIASZ

Amit egyszer kimondtunk, aszerint kell beszélünk, s nem összevissza, Szókratész.

XXIV. SZÓKRATÉSZ

„Valóban szépen beszéltek – mondja ő. – Ha tehát a látás és hallás általi gyönyör a szép, világos, hogy az a gyönyör, mely történetesen nem efféle, nem is lehet szép?” Elismerjük-e ezt?

HIPPIASZ

Igen.

SZÓKRATÉSZ

„És vajon a látás általi gyönyör – mondja ő – látás és hallás általi gyönyör-e, vagy a hallás általi gyönyör hallás és látás általi gyönyör-e?” „Semmiképpen sem – mondjuk mi. – Az egyikből eredő gyönyör nem eredhet mind a kettőből; mert úgy sejtjük, ezt akarod mondani. De mi azt mondtuk, hogy a gyönyör e mindkét fajtája önmagában véve is szép meg együttvéve is.” Nem így felelünk-e majd?

HIPPIASZ

De nagyon is így.

SZÓKRATÉSZ

„Csakhogy – mondja ő – gyönyör a gyönyörtől, bármelyik bármelyiktől vajon különbözik-e abban, hogy gyönyör? De nem abban, hogy nagyobb gyönyör-e vagy kisebb, több-e vagy kevesebb, hanem egyenesen abban, hogy a gyönyörök egyike gyönyör, másika viszont nem gyönyör?” Nemde mi magunk sem gondoljuk így?

HIPPIASZ

Persze hogy nem gondoljuk így.

SZÓKRATÉSZ

„Nemde – mondja ő – akkor másvalamiért, s nem gyönyör voltuk miatt választjátok külön ezeket a gyönyöröket a többi gyönyörtől, olyasmit látva mindkettőben, hogy elűtnek valamiben a többitől, s erre való tekintettel nevezitek szépnek őket? Mert hiszen a látás általi gyönyör nem azért szép, mivel a látásból ered; mert ha ez volna az oka annak, hogy szép, aligha volna szép a másik gyönyör, a hallás általi; a gyönyör tehát nem a látásból ered.” Azt felelhetjük-e, hogy: „Igazat mondasz!”?

HIPPIASZ

Persze hogy azt feleljük.

SZÓKRATÉSZ

„A hallás általi gyönyör viszont szintén nem azért szép történetesen, mivel a hallásból ered; mert akkor viszont aligha volna szép a látás általi gyönyör. A gyönyör tehát nem a hallásból ered.” Azt feleljük-e, Hippiasz, hogy igazat mond emberünk, amikor ezt mondja?

HIPPIASZ

Igazat.

SZÓKRATÉSZ

„De mégis mindkét gyönyör szép, ahogy ti mondjátok.” Valóban ezt mondjuk-e?

HIPPIASZ

Ezt mondjuk.

SZÓKRATÉSZ

„Akkor hát van valami azonos bennük, mely széppé teszi őket, olyan közös vonás, mely mindkettőjükben megvan közösen is, meg mindegyikükben külön-külön is; mert hiszen másként nem volna szép mindkettőjük is, meg külön-külön mindegyikük is.” Felelj nekem, ahogyan neki felelnél.

HIPPIASZ

Felelek, és úgy tetszik nekem, hogy úgy van, ahogy mondod.

SZÓKRATÉSZ

S ha mindkét gyönyörben közösen megvan valami, de külön-külön nincs meg, akkor ettől az adottságtól nem lehetnek szépek.

HIPPIASZ

Hogyan volna lehetséges az, Szókratész, hogy noha egyikükben sincs meg valami, utóbb ez a valami, ami egyikükben sincs meg, mégis mindkettejükben megvan?

SZÓKRATÉSZ

Neked ez nem látszik lehetőnek?

HIPPIASZ

Fölöttébb járatlan vagyok ugyanis mind az efféle dolgok természetében, mind a szóban forgó tárgykör kifejezéseiben.

XXV. SZÓKRATÉSZ

Finoman beszélsz, Hippiasz. De nekem úgy rémlik mégis, mintha látnék valamit – hogy Így áll a dolog azzal, amit te lehetetlennek mondasz –, de mégsem látok semmit.

HIPPIASZ

Nem úgy rémlik, hanem holtbiztos, Szókratész, hogy rosszul látsz.

SZÓKRATÉSZ

Mindazonáltal sok efféle dolog dereng fel a lelkemben, de nincs bennük bizalmam, minthogy számodra nem láthatók, noha olyan férfi vagy, aki több pénzt kerestél a bölcsességeddel, mint kortársaid, számomra viszont igen, noha soha semmit sem szereztem magamnak; és azon töprengek, barátom, nem üzöl-e gúnyt belőlem, s nem vezetsz-e szándékosan az orromnál fogva; oly világosan és oly sok minden ötlük fel bennem.

HIPPIASZ

Senki sem tudhatja jobban tenálad, Szókratész, hogy gúnyt üzök-e vagy sem, ha megkísérled kifejteni mindazt, ami feldereng benned; mert akkor kiderül majd, hogy semmit sem mondasz. Mert sohasem találhatsz olyasmit, ami sem énbennem nincs meg, sem tebenned, s mégis mindkettőnkben megvan.

SZÓKRATÉSZ

Hogy érted ezt, Hippiasz? Meglehet ugyan, hogy mondasz valamit, csakhogy én nem értem; ámde halld meg tőlem világosabban, mit is akarok mondani. Nekem úgy tetszik ugyanis, hogy ami sem énbennem nem volt és nincs is meg, sem pedig tebenned, az mégis mindkettőnkben meglehet; másrészt viszont, hogy ami mindkettőnkben megvan, az egyikünkben sincs meg külön-külön.

HIPPIASZ

Csodás választ adsz már megint, úgy látszik, Szókratész – még sokkal csodásabbat, mint amelyet kevéssel ezelőtt adtál! Vedd csak fontolóra ugyanis: ha mindketten együtt igazságosak vagyunk, vajon nem az-e külön-külön is mindegyikünk, vagy ha külön-külön igazságtalan mindegyikünk, nem az-e mindkettőnk is együtt, vagy ha egészségesek, nem az-e külön-külön is mindegyikünk? Vagy ellenkezőleg, ha valamilyen betegség vagy sebesülés vagy ütleg vagy bármi más is ért külön-külön mindegyikünket, nem ért-e ugyanaz mindkettőnket együtt is? Továbbá, ha netalán mindketten aranyból vagy ezüsből vagy

elefántcsontból volnánk, vagy ha úgy tetszik, előkelőek vagy bölcsek vagy tiszteletre méltók, vagy akár öregek vagy fiatalok vagy bármi más emberi tulajdonsággal rendelkezők, vajon nem szigorúan szükségszerű-e, hogy külön-külön is az legyen mindegyikünk?

SZÓKRATÉSZ

De bizony mindenesetre.

HIPPIASZ

Csakhogy te, Szókratész, meg azok, akikkel te szoktál társalogni, nem a dolgok egészét tekintitek, hanem kiragadva vizsgáljátok a szépet meg minden egyes létezőt, szavaitokkal ízekre szagatva őket. Ezért is feledkeztek meg ennyire a lényeg nagy és természetesen szakadatlan egészéről. Most is olyannyira megfeledkeztél erről, hogy úgy véled, létezik olyan adottság vagy lényeg, mely mindkét dologhoz hozzátartozik egyszerre, de külön-külön

mindegyikhez már nem, vagy megfordítva, külön-külön hozzátartozik mindegyikhez, de mindkettőhöz már nem. Ilyen esztelenségben és megfontolatlanságban és együgyűségben és oktalanságban leledztek ti!

XXVI. SZÓKRATÉSZ

Ilyesfélék a mi viselt dolgaink, Hippiasz; egyikünk sem teheti azt, ami neki édes, csak amire képes – mondogatják a mindig közmondással élő emberek. Mindazonáltal te nagy hasznunkra vagy szüntelen intelmeiddel; mert akár most is, és még tüzetesebben bebizonyítom neked, mily együgyűségben leledztünk, mielőtt intelmeidben részesültünk volna; elbeszéljem-e hát, amit ezekről a dolgokról kieszeltünk, vagy ne beszéljem el?

HIPPIASZ

Előre is tudom, mit akarsz mondani, Szókratész, hiszen ismerem a szó embereit egytől egyig, hogy milyen tudatlanok; de azért csak beszélj, ha ez örömdre szolgál.

SZÓKRATÉSZ

De még mennyire örömökre szolgál! Mi ugyanis, fölöttébb okos barátom, oly oktanok voltunk, mielőtt te mindezt elmondtad volna, hogy úgy vélekedtünk énrólunk meg terólad, miszerint mindegyikünk külön-külön egy, s így azok, amik külön-külön vagyunk, aligha lehetnénk mindketten együtt; mert hiszen nem egy ember vagyunk, hanem kettő. Ily együgyű módon vélekedtünk; de most már megtanultuk tőled, hogy egyrészt, ha mindketten együtt két ember vagyunk, szükségképpen két embernek kell lennie külön-külön is mindegyikünknek; másrészt, ha egy ember külön-külön mindegyikünk, szükségképpen egy embernek kell lennie mindkettőnknek együttvéve is, mert hiszen Hippiasznak a lényegről adott bőséges fejtegetése szerint nem is állhat másként a dolog, csak úgy, hogy ami mind a kettő együtt, ugyanaz külön-külön is mindegyik, s ami külön-külön mindegyik, ugyanaz mind a kettő együtt is. Meggyőzve ülök itt immár általad, de előbb véd az emlékezetembe mégis, Hippiasz: vajon egy ember vagyunk-e én meg te, vagy te is kettő vagy és én is kettő vagyok?

HIPPIASZ

Hogy érted ezt, Szókratész?

SZÓKRATÉSZ

Úgy, ahogy mondom, félek ugyanis világosan szólni, mert neheztelsz rám, ha úgy gondolod, hogy mondasz valamit. De azt mondd meg még nekem: nem egy ember-e külön-külön mindegyikünk, s nem az-e a jellemző rá, hogy egy?

HIPPIASZ

De nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

Ha pedig egy, akkor ugye páratlan is mindegyikünk? Vagy nem páratlannak gondolod az egyet?

HIPPIASZ

Dehogynem.

SZÓKRATÉSZ

És vajon együtt is páratlanok leszünk, amikor ketten vagyunk?

HIPPIASZ

Ugyan már!

SZÓKRATÉSZ

Nem hát: együtt párosan vagyunk. Így van?

HIPPIASZ

Persze hogy így.

SZÓKRATÉSZ

S vajon abból kifolyólag, hogy ketten együtt párosak vagyunk, nem páros-e külön-külön is mindegyikünk?

HIPPIASZ

Nem bizony.

SZÓKRATÉSZ

Nem feltétlenül szükséges tehát, hogy az legyen külön-külön is mindegyik, ami mindkettő együtt, semhogy mindkettő együtt is az legyen, ami külön-külön mindegyik – ahogyan épp az imént mondogattad.

HIPPIASZ

Nem, az efféle esetekben semmiképp, hanem az olyanokban, amilyeneket én az előbb mondogattam.

XXVII. SZÓKRATÉSZ

Elég, Hippiasz; érijük be ezzel is, minthogy egyes esetekben így látjuk, más esetekben viszont nem. Hiszen mondogattam én – ha emlékszel rá, miből is indult ki beszélgetésünk –, hogy a látás és hallás általi gyönyör nem attól szép, ami történetesen külön-külön megvan ugyan mindegyikükben, de mindkettőjükben együtt nincs, vagy mindkettőben együtt megvan ugyan, de külön-külön nincs, hanem attól, ami mindkettőben közösen is megvan és külön-külön is, minthogy elismerted, hogy mindkettő együtt is szép meg külön-külön is. Ennek következtében vélekedtem úgy, hogy ha már mindkettő szép közösen, attól a lényegtől kell szépnek lennie, mely mindkettőhöz együtt hozzátartozik, s nem attól, mely külön-külön hiányzik valamelyikükből; és még most is így vélekedem. De mondd csak meg nekem, mintha előről kezdenénk: vajon a látás és hallás gyönyörét – ha már mindkettő együtt is szép meg külön-külön is – nem az teszi-e széppé, ami mindkettőhöz együtt is hozzátartozik meg külön-külön is?

HIPPIASZ

De, nagyon is.

SZÓKRATÉSZ

S vajon nem azért szépek-e, mivel mindkettő külön-külön is gyönyör meg együtt is? Vagy nem épp ezért kellene szépnek lennie minden egyéb gyönyörnek is, semmivel sem kevésbé, mint ez a kettő, hiszen gyönyöröknek bizonyultak, semmivel sem kevésbé, ha emlékszel.

HIPPIASZ

Emlékszem.

SZÓKRATÉSZ

Csakhogy éppen azért mondogattuk szépnek e gyönyöröket, mivel a látásból és a hallásból erednek.

HIPPIASZ

Valóban így mondtuk.

SZÓKRATÉSZ

Vizsgáld meg tehát, vajon igazat mondok-e. Azt mondogattuk ugyanis, ha jól emlékszem, hogy a gyönyör a szép, de nem mindegyik, csak a látásból s a hallásból eredő.

HIPPIASZ

Ez igaz.

SZÓKRATÉSZ

S nemde ez a tulajdonság mindkettőhöz együtt hozzátartozik ugyan, de külön-külön már nem? Mert külön-külön egyikük semmiképpen sem áll mindkettőből, ahogy az imént is mondogattuk, együtt viszont mindkettő kettőből áll ugyan, de külön-külön már egyikük sem; így van-e?

HIPPIASZ

Így van.

SZÓKRATÉSZ

Nem attól szép tehát külön-külön mindegyikük, ami nem tartozik külön-külön is mindegyikükhöz; a párosság ugyanis külön-külön egyikükhöz sem tartozik. Így aztán a kettőt közösen szépnek nevezhetjük ugyan feltevésünk alapján, de külön-külön egyiket sem nevezhetjük annak; vagy hogyan fejezzük ki magunkat? Nem így-e szükségképpen?

HIPPIASZ

De, úgy látszik.

XXVIII. SZÓKRATÉSZ

A kettőt együtt szépnek mondjuk-e tehát, de már külön-külön egyiket sem?

HIPPIASZ

Ugyan mi akadályoz ebben?

SZÓKRATÉSZ

Nekem bizony úgy tetszik, barátom, az akadályoz, hogy valamennyi esetben, amit csak felsoroltál, csakis ekként tartozott valamilyen adottság minden egyes dologhoz: ha mindkettőhöz együttesen hozzátartozott, akkor külön-külön mindegyikhez is, s ha külön-külön mindegyikhez, akkor mindkettőhöz együtt is; nem így van-e?

HIPPIASZ

De igen.

SZÓKRATÉSZ

Az általam felsorolt esetekben viszont nem; közéjük tartozott éppen a „külön-külön mindegyik” meg a „kettő együtt”. Így van-e?

HIPPIASZ

Így.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát a te véleményed szerint, Hippiasz, vajon az esetek melyikéhez tartozik a szép? Azok valamelyikéhez-e, melyeket te soroltál fel: ha én is erős vagyok meg te is, ketten együtt is azok vagyunk, s ha én is igazságos vagyok meg te is, ketten együtt is azok vagyunk, s ha ketten együtt, akkor külön-külön is; éppígy, ha én is szép vagyok meg te is, ketten együtt is azok vagyunk, s ha ketten együtt, akkor külön-külön is? Vagy semmi akadálya annak, hogy noha két dolog együtt páros ugyan, külön-külön mindegyikük hol páros, hol páratlan legyen, továbbá pedig, hogy noha külön-külön mindegyik irracionális mennyiség ugyan, együtt a kettő hol egész szám, hol irracionális legyen – és még ezernyi más efféle is, melyekről mondtam már, hogy fölmerültek bennem? Nos hát a kettő közül vajon melyikhez sorolod a szépet? Ugyanúgy vélekedel-e erről te is, mint jómagam? Mert nagy esztelenségnek tetszenék számomra az, hogy mindketten együtt szépek legyünk, de külön-külön ne, vagy hogy külön-külön igen, de ketten együtt ne, vagy bármi más efféle dolog. Úgy választasz-e, ahogy én vagy másként?

HIPPIASZ

Én bizony úgy, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Jól is teszed, Hippiasz, így legalább felhagyhatunk a további kutatással; mert ha csakugyan ezek közé tartozik a szép, aligha lehet a látás és hallás általi gyönyör szép; mert a kettőt együtt széppé teszik ugyan a látás- és hallásérzetek, de külön-külön nem; ez pedig lehetetlen, ahogyan én meg te elismerjük, Hippiasz.

HIPPIASZ

Persze hogy elismerjük.

SZÓKRATÉSZ

Lehetetlen tehát, hogy a látás és hallás általi gyönyör legyen a szép, mert hiszen szép volta bizonyos lehetetlent rejt magában.

HIPPIASZ

Úgy van.

XXIX. SZÓKRATÉSZ

„Akkor hát kezdjétek előlről fejtegetéseket – mondja majd ő –, minthogy ezt elvétettétek. Mi az a szép szerintetek mindkét gyönyörben közösen, ami miatt a többi gyönyörnél többre becsülve, ezeket szépnek neveztétek?” Úgy hiszem, azt kell felelnünk erre, Hippiasz, hogy ezek a legártatlanabb és legnemesebb gyönyörök, mindkettő közösen is meg külön-külön is. Vagy te tudnál másvalamit mondani, ami megkülönbözteti őket a többi gyönyörtől?

HIPPIASZ

Semmiképpen sem; mert valóban ezek a legnemesebbek.

SZÓKRATÉSZ

„Akkor hát – mondja majd ő – a hasznos gyönyör az, amit ti szépnek neveztek.”
„Valószínűleg” – mondom én; és te?

HIPPIASZ

Én is.

SZÓKRATÉSZ

„S nemde a hasznos – mondja majd ő – az, ami teremti a jót; csakhogy már az imént kiderült, hogy más a teremtő és más a teremtmény, s Így csak szót szóba öltünk ismét? Mert hiszen sem a jó nem lehet szép, sem a szép jó, ha már egyszer más-más mindegyikük.”
„Mindenesetre!” – mondjuk majd mi, Hippiasz, ha bölcsek vagyunk; mert semmiképp sem jogos nem helyeselnünk annak, aki igazat mond.

HIPPIASZ

De hát valóban, Szókratész, mit gondolsz, micsoda mindez együttvéve? Szórszálhasogatás bizony s a szavak szétforgácsolása, apróra szilánkolása, ahogy mondtam az imént. Ám ami szép és ami fölöttébb becses, az az a képesség, ha valaki a törvényszék előtt, vagy a tanácsgyűlés előtt, vagy valamely más hivatalos gyülekezet előtt, ahol éppen beszédre kerül a sor, jól és szépen elrendezett beszédet tud mondani, s ha győz a vitában, nem a legcsekélyebb, sőt éppen a legfőbb díjat elnyerve távozik onnan; a maga üdvét s a maga vagyonát és barátait. Erre kell tehát törekedned, s abba hagynod ezt a kicsinyes szószaporítást, nehogy még nagyon is esztelennek lássanak bolond locsogásod miatt, amit itt üzöl.

XXX. SZÓKRATÉSZ

Hippiasz kedves, be boldog is vagy te, minthogy tudod, mivel kell az embernek foglalatoskodnia, és kitűnően is foglalatoskodol, ahogyan mondod; engem viszont, úgy látszik, valamilyen isteni végzés kényszerít, hogy folyton tévelyegjek és kétségek közt hányódjam, s ha előadom a magam kétségeit tinektek, bölcseknek, alighogy előadtam, máris megdobáltok sárral beszédetekben. Mert hiszen azt mondjátok, ahogyan te is azt mondod most, hogy zavaros és kicsinyes és semmirevaló dolgokkal bíbelődöm; ha viszont tirátok hallgatva én is azt mondom, amit ti: hogy a legeslegjobb az a képesség, ha valaki a törvényszék előtt vagy valamilyen más gyülekezet előtt jól és szépen elrendezett beszédet tud tartani, kígyót-békát kiáltanak rám a többiek is itt körülöttem, meg az az ember is, aki mindig

megcáfol engem. Mert véletlenül közeli rokonom éppen, s a házámban lakik; alighogy hazatérek tehát, s ő meghallja, hogy ilyesféléről beszélek, megkérdezi: nem szégyellem-e magam, hogy a szép foglalatosságokról merek csevegni, amikor világosan rám bizonyult, hogy még annyit sem tudok, mi is voltaképpen maga a szép. „Már honnan tudnád te azt –

mondja ő –, hogy szépen elrendezett-e akár egy beszéd, akár bármely más cselekvés vagy sem, ha magát a szépet nem ismered? S amikor ilyen tudatlanságban leledzel, még úgy gondolod, hogy jobb számodra az élet, mint a halál?!” Nekem már, ahogy megmondtam, az a sors jutott, hogy ti is kígyót-békát kiáltatok rám és gyalázzatok, meg ő is; de talán mégiscsak el kell tűrnöm mindezt, mert hiszen semmi meglepő sem volna benne, ha javamra válnék. Legalábbis én úgy hiszem, Hippiasz, hogy mindkettőtök társasága javamra válik; mert úgy hiszem, megértem, mit is mond a szólásmondás azzal, hogy „Ami szép, az nehéz”.